

11. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації». Схвалено Постановою Верховної Ради України від 27.06.2007 №1244-V // Відомості Верховної Ради. – 2007. – № 46. – С. 525.

12. Офіційний сайт Державного комітету статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua>

13. Панченко В. Економіка України: що нас чекає? / В. Панченко // Експедиція. – 2009. – № 10 (88) // <http://www.exp21.com.ua>

Стаття посвячена проблемі розвитку України на інноваційній основі. Розглядаються такі аспекти проблеми, як фінансове і правове забезпечення переходу на інноваційну модель економічного розвитку.

Ключевые слова: інновації, виробництво, ВВП, фінансування.

The article is devoted to the problem of development of the economy of Ukraine on an innovative basis. The attention is paid to such aspects of problem as financial and legal provision of innovative model of economic development.

Key words: innovation, reproduction, GDP, financing.

Надійшло 15.10.2010.

УДК 378.11:377.8

О.О. Романовський

ДОСВІД ОБ'ЄДНАННЯ (ЗЛИТТЯ) ЗАРУБІЖНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ І КОЛЕДЖІВ

У роботі аналізуються головні причини об'єднання (злиття) університетів і коледжів у США, Великобританії, Новій Зеландії, Фінляндії та Південній Африці, що відбуваються останнім десятиріччям. Зазначається, що спільним в об'єднанні (злитті) для ВНЗ різних країн є здобуття і ефективне використання коштів, максимальне фінансування своєї освітньо-наукової діяльності, виживання в суворій конкурентній боротьбі, досягнення високого рівня надання освітніх послуг населенню та отримання від цього дивідендів.

Ключові слова: вища освіта, державні та недержавні (приватні, незалежні) ВНЗ, об'єднання (злиття) університетів і коледжів, фінансування навчальної та наукової діяльності, виживання у конкурентній боротьбі, дивіденди від діяльності ВНЗ.

Вступ. Два останні десятиліття позначені все зростаючою конкуренцією у сфері вищої освіти в усьому світі. Територіальна мобільність робочої сили і студентів, інтернаціоналізація вищої освіти поставили вищі навчальні заклади (ВНЗ), у тому числі і країн пострадянського простору, перед проблемою суперництва, якого не існувало раніше. Йдеться про конкуренцію національних ВНЗ не тільки між собою, але й із зарубіжними університетами і коледжами. За студентів із регіонів і провінцій змагаються як філії столичних і великих міських ВНЗ, що інтенсивно освоюють освітній простір регіонів, областей, невеликих провінційних міст і селищ, так і різноманітні фірми-посередники, що пропонують навчання

за кордоном у престижних зарубіжних ВНЗ. Посилюється також і регіональна конкуренція між ВНЗ усередині однієї області, міста, перш за все між державними і приватними закладами.

Конкуренція ВНЗ на міжнародному, державному, регіональному і місцевому рівнях на пострадянському просторі пов'язана з можливістю надання платних освітніх послуг, а також — завдяки створенню великої кількості недержавних (приватних) освітніх закладів і поширеним тенденціям реформування системи фінансування ВНЗ за принципом «гроші йдуть за студентом» [1]. Прагнення ВНЗ запропонувати абітурієнтам освітні програми, виходячи з ринкового попиту на найбільш популярні з них, сьогодні створило ситуацію великої кількості дублюючих одна одну спеціальностей у ВНЗ одного міста, області, регіону, держави в цілому. Збільшення мобільності викладачів і студентів ставить перед керівництвом ВНЗ проблему щодо закріплення (утримання) кращих із них у себе. Нарешті, недостатнє бюджетне фінансування і, як результат, необхідність самостійно шукати і заробляти кошти, змушують ВНЗ знаходити шляхи оптимізації витрачання ресурсів, рахувати свої витрати на кожного випускника.

Ці труднощі і проблеми ще більшою мірою є характерними для ВНЗ розвинутих країн світу, у першу чергу — північноамериканських, європейських, англійських, австралійських, південноафриканських і ВНЗ інших країн, які набагато раніше вступили в епоху так званого «академічного капіталізму» [1; 10]. Тому корисним і важливим є досвід подолання таких проблем в економічно розвинутих країнах світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвіду інтеграції зарубіжних ВНЗ присвячено значну кількість наукових праць [1–15]. Розглянемо деякі головні причини об'єднання (злиття) університетів і коледжів у США, Великобританії, Новій Зеландії, Фінляндії та Південній Африці, що відбуваються останнім десятиріччям. При цьому зазначимо, що спільним серед головних завдань ВНЗ різних країн є здобуття і ефективне використання коштів, максимальне фінансування своєї освітньо-наукової діяльності, виживання в суворій конкурентній боротьбі, досягнення високого рівня надання освітніх послуг населенню та отримання від цього дивідендів.

I. Об'єднання університетів і коледжів у США

Об'єднання університетів у США — завжди дуже делікатне питання, яке досить часто має політичне забарвлення. Найчастіше ці питання піднімаються з політичних міркувань, саме тому уряд ставиться до них із великою обережністю [16].

Окрім того, найбільш поширеною причиною об'єднання коледжів у США є фінансові проблеми, а також супутні питання фінансового характеру, які унеможливають подальше існування ВНЗ через недостатність коштів і недосконалість фінансування для забезпечення матеріальної бази і основної діяльності. Тому для більшості ВНЗ, особливо для коледжів, об'єднання є оптимальним виходом із скрутної ситуації — це є дієвим засобом уникнення закриття або ліквідації.

Однак, незважаючи на те, що процеси ліквідації та створення навчальних закладів увесь час тривають у США, загальна кількість коледжів, починаючи з 1980 р., залишається приблизно постійною — близько 1600.

Так чи інакше намагання відновити ліквідовані навчальні заклади, запобігти загрозі переривання навчального процесу завжди супроводжується тривалими суперечками. Для прикладу можна навести досвід Антіохського університету.

Як правило, більшість об'єднаних ВНЗ в Америці повинні були виживати протягом тривалого часу через фінансову неспроможність закладів, що об'єдналися. Проте є й інші випадки. Далі наведемо декілька прикладів успішних об'єднань університетів. Спробуємо розглянути їх, щоб мати можливість отримати певні уроки.

Університет Толедо (UT) та Медичний університет Огайо (МУО) об'єдналися 1 липня 2006 р. для створення третього за розмірами публічного університету штату, що працює за рахунок бюджетних коштів (<http://www.utoledo.edu/campus/merger/index.html>). Внесений до палати представників штату законопроект було підписано 31 березня 2006 р. губернатором Бобом Тафтом. Відповідно до закону новий університет складався з одинадцяти академічних коледжів та професійних програм.

Цікаво прослідкувати послідовність подій об'єднання цих університетів. Далі наводимо послідовність подій – короткий список основних процедур щодо об'єднання цих ВНЗ (<http://www.utoledo.edu/campus/merger/timeline.html>):

1) 15 листопада 2005 р.

Президенти Університетів UT та МУО оголошують, що вони обговорюють можливість об'єднання двох університетів.

2) 5 грудня 2005 р.

Президент Університету Толедо під час офіційної зустрічі з представниками місцевої громади обговорив можливість об'єднання двох університетів. Рада факультетів МУО ухвалює резолюцію на підтримку об'єднання.

3) 6 грудня 2005 р.

Довірча рада МУО ухвалює резолюцію на підтримку цього злиття.

Довірча рада UT ухвалює резолюцію на підтримку цього злиття.

Рада факультетів UT ухвалює резолюцію на підтримку цього об'єднання.

Рада вищої освіти штату ухвалює резолюцію на підтримку цього об'єднання.

4) 12 грудня 2005 р.

Організація сприяння розвитку партнерства ухвалює резолюцію на підтримку цього об'єднання.

5) 13 грудня 2005 р.

Міська рада Толедо ухвалює резолюцію на підтримку цього об'єднання.

6) 14 грудня 2005 р.

Президент МУО Ллойд Якобс під час офіційної зустрічі з представниками місцевої громади обговорює питання злиття.

7) 16 грудня 2005 р.

Керівництво Університетів UT та МУО домовляються про Меморандум порозуміння для забезпечення розробки плану злиття.

8) 19 січня 2006 р.

Президент Університету UT Дан Джонсон ур'яте виступає зі зверненням до університету.

9) 31 березня 2006 р.

Губернатор штату Огайо підписує законодавчий акт про об'єднання Університетів UT та MUO.

Далі розглянемо більш детальний хронологічний перелік дій щодо об'єднання Університетів UT та MUO, наведений з іншого джерела інформації ([http:// www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/form.pdf](http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/form.pdf)):

1) 6 липня 2005 р.

Під час інавгураційної зустрічі членів Довірчої палати Університету Толедо (UT) президент д-р Ллойд Якобс запропонував свій план майбутнього розвитку. Доктор Джері Голд – проректор і виконавчий віцепрезидент із питань здоров'я, декан Медичного коледжу (MUO) обговорює своє бачення майбутнього «Кампусу наук про здоров'я Університету Толедо».

2) 15 листопада 2005 р.

Лідери Університетів Толедо та Медичного університету (Огайо) заявляють про початок переговорного процесу щодо об'єднання університетів.

3) 5 грудня 2005 р.

Рада факультету Медичного університету (Огайо) ухвалює резолюцію на підтримку об'єднання. У резолюції, головним чином, викладені підстави для прийняття цього рішення: ініціатива президента університету, розгляд і аналіз можливостей розвитку діяльності університету (http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/facsenate_resmerger.pdf).

Президент Університету Толедо Дан Джонсон обговорив можливість об'єднання Університету Толедо та Медичного університету (Огайо) з громадою Університету Толедо під час міської офіційної зустрічі.

4) 6 грудня 2005 р.

Рада вищої освіти ухвалює резолюцію на підтримку об'єднання університетів. У резолюції окреслено основні етапи переговорного процесу, що передував рішенню про об'єднання Університетів, зазначається про очікувані переваги проведення цього заходу (http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/faculty_senate_merger_resoluti.pdf).

Рада факультету Університету Толедо ухвалює резолюцію щодо підтримки об'єднання. У резолюції зазначається, що згідно з традиціями кооперативних форм співробітництва, рада факультету університету Толедо буде намагатися шукати можливості спільної діяльності в навчальній та наукових сферах ([http:// www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/faculty_senate_merger_resoluti.pdf](http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/faculty_senate_merger_resoluti.pdf)).

Довірча рада Університету Толедо ухвалює резолюцію на підтримку об'єднання університету. У резолюції зазначаються майбутні переваги та наголошується на урядовій підтримці цього заходу (<http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/utboardmergerres.pdf>).

Довірча рада Медичного університету (Огайо) ухвалює резолюцію на підтримку об'єднання. У резолюції вказано функції, які виконуватимуться довірчими радами обох університетів, а також наголошується на скороченнях урядового фінансування наступного року (http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/board_resmerger.pdf).

5) 13 грудня 2005 р.

Міська рада Толедо ухвалює резолюцію про підтримку об'єднання університетів.

Резолюція містить висловлювання представників місцевої влади щодо підтримки процесу злиття двох університетів. Зокрема губернатор штату Огайо зазначає, що «ці обговорення означають позитивний розвиток. Такі форми кооперації можуть забезпечити економію коштів та довгострокові переваги для студентів та цілого регіону» (http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/citycouncil_merger_resolution.pdf).

б) 14 грудня 2005 р.

Президент Медичного університету (Огайо) обговорює питання об'єднання з громадою університету під час міської офіційної зустрічі.

в) 16 грудня 2005 р.

Президент Університету Толедо Дан Джонсон виступив із своїм п'ятим зверненням до університету. Він зазначив, що: «...Метою об'єднання університетів є збільшення масштабів діяльності, досягнення переваг у провадженні операційної діяльності, раціоналізації витрат, накопиченні постійних витрат, вдосконаленні купівельного важеля та покращанні інших економічних показників; удосконалення можливостей найму факультетського персоналу та набору студентів; для кращої візуалізації якості та кількості наукових досліджень в обох навчальних закладах, що було б неможливим у разі їх відокремленої діяльності» (<http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/memoofunderstandutmuo.pdf>).

г) 19 січня 2006 р.

Законопроект про об'єднання Університету Толедо та Медичного університету (Огайо) подано на розгляд Палати Представників штату Огайо.

д) 27 січня 2006 р.

Засновано спеціальні групи для реалізації процесу об'єднання.

Президенти університетів Дан Джонсон та Ллойд Якобс зустрілися у видавництві «Editors» для обговорення процесу об'єднання.

е) 30 січня 2006 р.

Університет Толедо та Медичний університет в Огайо підписують угоду про об'єднання з місцевою організацією працівників зв'язку та американською федерацією штату, організацією муніципальних працівників округу. В угоді, зокрема, зазначаються заходи щодо надання можливостей із працевлаштування для мешканців округу (<http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/mergerdoc.pdf>).

ж) 31 січня 2006 р.

Президент Університету Толедо Дан Джонсон під час виступу з промовою перед Фінансовим комітетом Палати представників штату Огайо, зокрема, зазначив: «Публічні заклади вищої освіти Огайо повинні знайти кращий підхід, щоб досягти відчутних переваг, бути більш конкурентоспроможними, провадити більш ефективну економічну політику, забезпечувати більші прибутки від державних інвестицій і, що найбільш важливо, більш ефективні шляхи обслуговування наших студентів та платників податків» (<http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/danjohnsonproponenttestimon.pdf>).

з) 31 січня 2006 р.

Президент Медичного університету (Огайо) Ллойд Якобс виступив перед Фінансовим комітетом Палати представників штату Огайо. У своїй промові Ллойд Якобс, зокрема, відзначив, що загалом університет по-

винен зміцнитися та зрости. Завдяки цьому об'єднанню з'являться нові можливості для працівників того й іншого навчального закладу. Зокрема вже зараз Медичний університет Огайо здійснює пошук додаткових працівників для відділу доходів. Відкриття нового університету означає появу широких можливостей для людей з освітою в галузі фінансів та водночас сприяє зменшенню ризику втрати роботи ([http:// www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/testimonyjacobs13106.pdf](http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/testimonyjacobs13106.pdf)).

13) 14 лютого 2006 р.

Палата представників штату Огайо затверджує об'єднання двох університетів.

14) 20 лютого 2006 р.

Університет Толедо та Медичний університет (Огайо) підписують угоду про злиття. Копія угоди розміщена на сайті (<http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/aaup.pdf>).

15) 3 березня 2006 р.

Президент Медичного університету (Огайо) оприлюднює склад своєї команди лідерів (керівників).

Президенти обох університетів оголошують, що повноваження кожного університету продовжаться після 1 липня 2006 р. до моменту внесення змін з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Організаційна структура старшої лідерської команди нового Університету Толедо була представлена на сайті (http://www.utoledo.edu/campus/merger/pdfs/new_sradmut1.pdf).

16) 15 березня 2006 р.

Сенат Огайо одногосно затверджує об'єднання Університету Толедо та Медичного університету (Огайо).

17) 23 березня 2006 р.

Університет Толедо та Медичний університет (Огайо) оголошують про запровадження міжуніверситетської програми розміщення робочих місць із метою покращити умови і можливості діяльності працівників у кожному університеті. Для працівників спільного університету було розроблено спеціальний інформативний документ, в якому подавався детальний опис можливих ситуацій, в яких може опинитися будь-який працівник у зв'язку з об'єднанням університетів, а також – шляхи розв'язання цих ситуацій.

18) 31 березня 2006 р.

Губернатор штату Огайо Боб Тафт підписує законодавчу ініціативу щодо об'єднання навчальних закладів.

19) 25 квітня 2006 р.

Президент Медичного університету (Огайо) розмовляє з представниками ради факультету з приводу свого бачення переваг та спільного керівництва в новому Університеті Толедо.

20) 5 травня 2006 р.

Оголошено назви нових кампусів.

Наведене вище об'єднання служить позитивним прикладом укрупнення та злиття університетів. Однак існують і не досить вдалі спроби об'єднання декількох ВНЗ. Наприклад, намагання влити Державний університет Долина Міссісіпі у Державний університет Джексона. У листопаді 2009 р. губернатор м. Міссісіпі (штат Арканзас) Халі Барбор запропо-

нував об'єднати три державних коледжі для чорних (афроамериканців) в один інститут – Державний університет Джексона (news/education/2009-11-30-black-collegees_N.htm). Неефективні спільні для усіх цих коледжів навчальні програми повинні бути закритими, вивільнені кошти мають бути перерозподілені для інших академічних цілей. Коледжі спільно зможуть раціоналізувати свою класну діяльність, зменшити ціни на програми та **скоротити** витрати коштів за рахунок консолідації зусиль і пропозиції тільки тих навчальних програм, на які є попит ([http://www/insidehighered.com/news/2009/11/17/hbcu](http://www.insidehighered.com/news/2009/11/17/hbcu) та <http://www.governorbarbour.com/news/2009nov/FY11EBRFINAL.pdf>). А загалом було вирішено вісім університетів перетворити у п'ять.

Однак ці ініціативи губернатора не знайшли підтримки і жодного об'єднання або злиття не відбулося. У результаті, Державний університет Долина Міссісіпі отримав від уряду значний фінансовий грант: до 2019 р. університет отримає 19 млн дол. (<http://www.mvsu.edu/index.php>).

Представники парламенту зазначили, що історично об'єднання освітніх установ для чорношкірих ніколи не проходило успішно – як для студентів, так і для викладачів.

II. Великобританія

Досвід об'єднання ВНЗ у Великобританії демонструє широкий спектр можливих форм кооперації, що базуються на принципах взаємовигідної взаємодії та співробітництва.

Як правило, у Великобританії процес об'єднання може тривати декілька років, оскільки різнопланове вивчення цього питання, на думку британських фахівців і адміністраторів, потребує тривалого обговорення і зваженої координації. Передусім основними причинами об'єднання ВНЗ є логічно зумовлена потреба розширення або вдосконалення сфери діяльності, наукових та навчальних інтересів.

Так, наприклад, інтеграція Музичного коледжу та Лабанської школи сучасного танцю в місті Трінті має вагомими перевагами щодо підготовки фахівців у галузі мистецтва. На думку спеціалістів, взаємовигідний тандем музиканта і танцюриста сприятиме професійному зростанню представників обох цих спеціальностей. Адже серед запитів сучасності є і необхідність у тому, щоб музикант був більш театральним, знався на хореографії (<http://www.guardian.co.uk/education/2005/aug/02/highereducation.newuniversities19922012>).

Дещо вимушеним і суперечливим був процес об'єднання Дартінгтського коледжу мистецтв, що у графстві Девон, та університетського коледжу Фалмаус у місті Корноул (<http://www.guardian.co.uk/education/2007/jan/02/highereducation.uk3>). Основною причиною об'єднання виявилось недостатнє фінансування, зокрема забезпечення студентів необхідною матеріальною базою. Крім того, процес об'єднання передбачав зміну історичного місця розташування Дартінгтського коледжу, що, у свою чергу, викликало низку протестів і загрозу втратити значну частину студентів та викладачів. На сьогодні ці два навчальні заклади об'єдналися і мають таку назву: «Університетський коледж Фалмаус, об'єднаний з Дартінгтським коледжем мистецтв».

У межах Лондонського університету було зроблено спробу створити модель університету-госпіталю на базі Лондонського університету «Ім-

періал» (<http://www.guardian.co.uk/education/2006/feb/15/highereducation.universitymergers>). Злиття мало на меті поєднання науки і практичного лікувального досвіду, що повинно було дозволити досягти більш високих результатів у лікуванні пацієнтів.

Пейслський університет у Західній Шотландії з'явився завдяки злиттю Пейслського університету з Белл коледжем. Це об'єднання відбулося за погодженням із міністерством освіти і мало на меті створення «найбільшої Школи здоров'я, догляду за хворими, та медсестринства» в Шотландії (<http://www.guardian.co.uk/education/2007/mar/06/highereducation.newuniversities19922012>).

Однак, через недостатню зацікавленість обох сторін, рішення про злиття не було прийнято одразу. Насправді ініціатива створення спільного ВНЗ була викликана необхідністю розширювати сферу діяльності та вдосконалювати існуючі професійні можливості обох університетів. Як зазначав директор Пейслського університету Семус Маккейд, злиття дозволить збільшити масштаби діяльності обох університетів, що було б неможливим за умов самостійної діяльності. Це злиття дозволило об'єднати 4500 студентів з Белл коледжу та 12500 студентів з Університету Пейслі.

У 2007 р. керівники Манчестерського коледжу мистецтв і технологій та Манчестерського міського коледжу погодилися на об'єднання двох ВНЗ з метою працювати зі спільною державною медичною службою, одним поліцейським відділом, представниками однієї місцевої влади (<http://www.guardian.co.uk/education/2007/mar/12/furthereducation.news>).

У 2004 р. відбулося об'єднання Університету Кардіф (Уельс) та Університету «Уельський коледж медицини» з метою створення нового ВНЗ – більшого і потужнішого за динамікою (<http://www.guardian.co.uk/education/2007/mar/12/furthereducation.news>). Завдяки цьому об'єднанню студенти отримали можливість: збагатити свій досвід, починаючи від викладання і навчання і закінчуючи зацікавленням у міждисциплінарних і багатодисциплінарних можливостях; кращого управління своїм кар'єрним зростанням. Також студенти і викладачі отримали можливість отримати підвищений рівень обслуговування та віддачі багатьох відповідальних і зацікавлених осіб (у тому числі – адміністрації), включаючи Національну службу здоров'я Уельсу. Об'єднання стало можливим завдяки інвестиціям у 60 млн ф. ст., включаючи засновницькі внески Засновницької ради вищої освіти Уельсу та Уельської урядової асамблеї, двох університетів, що об'єднувалися, Фонду науки і досліджень Великої Британії та інших агентств.

Значні інвестиції під час об'єднання дали початок як для процесу злиття, так і для нових ділових зустрічей представників персоналу, для капітальних інвестицій і розвитку дослідної бази. Це, у свою чергу, сприяло розвитку фундаментальних досліджень у галузі біомедицини в Кардіфі, втіленню планів, що мають у подальшому принести користь Уельсу та світові.

Тривають дискусії щодо об'єднання ще трьох уельських ВНЗ. Гламорганський університет стоїть перед вибором, чи дотримуватися рекомендацій Уельської Асамблеї щодо приєднання до двох інших уельських

ВНЗ – Уельського інституту та Університету Кардіф. Прем'єр-міністр Уельсу вважає, що ці два навчальні заклади (Гламорганський університет і Уельський інститут) повинні планувати своє майбутнє разом, навіть якщо вони мають наміри працювати окремо. Пріоритетними завданнями для роботи університетів Уельсу прем'єр-міністр вважає роботу над можливостями кооперації з іншими ВНЗ регіону. Наприклад, наміри об'єднання Хенлського коледжу менеджменту та Рідінг університету мають на меті поєднання репутації Хенлського університету стосовно виконавчої (executive) освіти керівників різного рівня та програм MBA з міжнародними дослідженнями Рідінгу, а також із курсами з фінансових ринків та ринків нерухомості (<http://www.guardian.co.uk/education/2008/jan/09/highereducation.mbas>).

Питання щодо об'єднання цих трьох навчальних закладів стоїть на порядку денному, починаючи з 2003 р., але справа не рухається з місця. На думку керівництва Гламорганського університету, створення більшого, із залученням сучасних технологій, університету на південному сході Уельсу за тими масштабами, що дозволили б конкурувати з сусідніми регіонами, було б дуже вигідним як для студентів, так і для цих університетів, а також інших угруповань, з якими вони взаємодіють, – зазначають фахівці. Керівництво Гламорганського університету звернулося до Міністерства освіти з проханням підтримати цю ініціативу, проте переговорний процес зіштовхнувся з перешкодами з боку адміністрації Кардіфського університету, на думку якої – Кардіфський університет повинен дотримуватися принципів співробітництва, а не зливатися з іншими університетами. Адже саме така форма діяльності дозволила цьому університету бути серед переліку найкращих ВНЗ Уельсу.

III. Нова Зеландія

Найменший університет Нової Зеландії – Лінкольнський університет у 2009 р. оприлюднив план збільшити майже втричі дослідні можливості і стати лідером серед університетів, що спеціалізуються на питаннях сільського господарства, у світі. Така перспектива згідно з цим планом стане можливою завдяки приєднанню до урядових дослідних бізнес-структур. Лінкольнський університет має традиційну спеціалізацію у галузях сільського господарства, насамперед у вівчарстві, що є основою економіки Нової Зеландії. Університет має відносно невелику кількість студентів (2600) та персоналу (610), що вважається недостатнім для самостійного функціонування університету (<http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20090313110947899>).

Одна з моделей вертикальної інтеграції повинна охопити всі аспекти агропромислового та аграрного секторів, забезпечуючи тим самим ланцюжок постачання від середньої школи, субступеневого викладання до післядокторських досліджень, комерціалізації та розширення діяльності галузі.

Об'єднання між Лінкольнським університетом і Телфордським аграрним політехнікумом доповнить існуюче партнерство цього університету. Лінкольнський університет продовжить співробітництво з Університетом Массей та з партнерами пов'язаної галузі – «Ай джі Ресерч Лтд.» («Ag Research Ltd.») та «Нгай Таху» («Ngai Tahu»).

IV. Фінляндія

Об'єднання університетів у Фінляндії зараз входить до складу урядової програми реформування університетського сектора з метою: вдосконалити можливості університетів реагувати на зміни операційного оточення; диверсифікувати ресурсну базу та конкурувати в міжнародному середовищі. Уряд прийняв пропозицію до нового законодавчого акту 19 лютого 2009 р.

Історично склалося, що система освіти Фінляндії складається з двох рівнів – власне університети та політехніки. У Фінляндії зараз налічується 20 університетів та 26 політехнік за умов наявного населення кількістю у 5,3 млн чол. [13]. Об'єднання ВНЗ, що зараз часто обговорюється, включає об'єднання між регіональними університетами: Університет Джоенсуу (біля 8000 студентів) і Куопіо (6000 студентів), які планується об'єднати зі Східним фінським університетом. Планується також об'єднання двох університетів у місті Турку – багато дисциплінарного Університету Турку (біля 15500 студентів) та Туркської школи економіки та бізнес адміністрування (2250 студентів).

Інша форма кооперації в освіті, яку часто обговорюють у Фінляндії, - це форма альянсу між декількома університетами, що мають спільні програми та угоди про кооперацію з різних аспектів викладання та дослідження. Насамперед це стосується Університету Йавасила, Університету Тампере і Тамперського університету технології. Усі вони повинні об'єднатися у Центральний фінський університет із загальною кількістю 43 000 студентів [13].

У Хельсінкі альянс між шведськомовною Школою Ханкін з економіки (2 100 студентів) і Хельсінкським університетом (32 500 студентів) повинен передувати більш тісній кооперації цих університетів у майбутньому. Інші три університети з регіону Хельсінкі – один великий та два маленькі – повинні об'єднатися для створення університету «світового класу». Фінський уряд вирішив протягом 2007 р. створити нову доктрину для Хельсінкського університету технологій (біля 14 000 студентів), Хельсинської школи економіки (3 200 студентів) та Університету мистецтв та дизайну (1 900 студентів). Університет повинен був розпочати роботу під назвою «Інноваційний університет», але формально його назвали Університет Аальто на честь одного з визначних архітекторів, який був також студентом Хельсінкського університету технологій та розробив дизайн головної будівлі й планування для кампусу університету.

Є деякі особливості щодо об'єднання Університету Мальто. По-перше, цей університет стане приватним згідно із законодавством країни, хоча багато з його засновницьких коштів надійдуть у вигляді урядових субсидій. По-друге, Університет Аальто отримає від уряду більше коштів для заснування, ніж інші університети.

Проте існують також висловлювання проти злиття університетів. На думку одного з дослідників, університет-лідер світового масштабу є організацією, що потребує фінансування у розмірах не менше, ніж 1,5–5 млрд. Така значна сума, звичайно, недосяжна для більшості університетів і, особливо, для фінських. Крім того, фактично всі найкращі за рейтингами університети є нечисленними або із середньою чисельністю за розмірами відповідно до світових стандартів.

Передбачається, що програма урядових реформ в освіті має покласти край дворівневій системі освіти Фінляндії.

V. Південна Африка

У 2001 р. Міністерство освіти країни затвердило Національний план для вищої освіти, в якому містяться:

- структура та механізми реструктуризації системи вищої освіти;
- орієнтовні цільові показники масштабів і схеми цієї системи;
- підвищення показників участі для молодих людей і встановлення балансу між гуманітарними науками, комерційною та бізнес-освітою, інженерними і технологічними напрямками освіти;

- створення єдиного інституту дистанційної освіти шляхом об'єднання UNISA і Technicon SA, Distance Education Campus of Vista University (VUDEC) та інші (див.: <http://www.info.gov.za/speeches/2004/04120210151007.htm>).

- Станом на 1 січня 2004 р. відбулося об'єднання таких університетів: університетів Натал та Дурбан-Вествіль із утворенням університету Квазулу-Натал;

- університети Північного Заходу та Потчеструмський злились і утворили новий ВНЗ із назвою Північно-західний університет;

- об'єдналися Текніконс Норзен Гаутенг, Норз-Вест та Преторія, утворивши Тшванський університет технологій.

- UNISA і Technicon SA об'єднався з VUDEC, утворивши новий університет UNISA.

Для забезпечення запланованих на 2005 р. об'єднань Міністерство вжило низку активних заходів, серед яких виділимо такі:

- забезпечення та фінансування у розмірах 3 млрд, розбитих на прямі витрати на об'єднання та рекапіталізацію інституцій;

- публікація інструкцій для допомоги інституціям із технічних питань об'єднання;

- заснування об'єднаного органу для провадження нагляду, підтримки та моніторингу, включаючи технічну та фінансову підтримку об'єднань і злиттів на постійній основі;

- зустріч референс-групи для моніторингу планування та запровадження процесу об'єднання.

Висновки. Зарубіжний досвід інтеграції ВНЗ свідчить, що процеси об'єднання університетів і коледжів державної форми власності відбуваються, головним чином:

- внаслідок необхідності економії бюджетних асигнувань на підтримку ВНЗ;

- для оптимізації кількості навчальних програм (зменшення недостатньо ефективних, збільшення тих, що мають широкий попит, і відкриття нових);

- для більш раціонального використання науково-педагогічного потенціалу і матеріально-технічної бази державних ВНЗ;

- з метою підвищення іміджу одних ВНЗ за рахунок злиття з відомими університетами і коледжами;

- для поліпшення міжуніверситетської кооперації.

Приватні (недержавні або незалежні) університети і коледжі також зливаються або поглинають один одного переважно з міркувань:

- фінансової доцільності;
- оптимального об'єднання науково-педагогічного потенціалу для вирішення важливих наукових завдань (під які можна отримати гранти і замовлення від державних і недержавних організацій, установ і підприємств);
- зменшення конкурентної напруги на ринку освітніх послуг і, як наслідок, підвищення власної конкурентоспроможності.

Зазначимо, що уряди багатьох країн світу постійно переймаються проблемами вищої освіти, у тому числі й питаннями оптимізації мережі ВНЗ, їхніх структур, проблемами їх укрупнення (об'єднання, злиття), підвищення іміджу і конкурентоспроможності, залучення до навчання іноземних студентів.

Список використаної літератури

1. Грудзинский А.О. Слияния университетов: мировой опыт / А.О. Грудзинский, Е.С. Балабанова // Вестник Нижегородского университета. Серия: Инновации в образовании. – 2005. – Вып. 1 (5). – С. 63–71.
2. Floud R. Managing a Merger: Making it Work for a University Community / R. Floud, F. Corner // Human Resource Policies in Universities : 2nd EUA workshop. Dublin, February 27–28, 2004.
3. Lang D.W. 'There Are Mergers, and There Are Mergers: The Forms of Interinstitutional Combination' / D.W. Lang // Higher Education Management and Policy // Journal of the Programme on Institutional Management in Higher Education (OECD). – 2002. – Vol. 14, – No. 1.
4. Merging of Universities: China Education and Research Network. <http://www.edu.cn/HomePage/english/education/highedu/merge/index.shtml>
5. Олдрич Х. Предпринимательские стратегии в новых организационных популяциях / Х. Олдрич // Западная экономическая социология: Хрестоматия современной классики / сост. и науч. ред. В.В. Радаев. – М.: РОССПЭН, 2004.
6. Pelzek E. Legislator proposes merging tech schools and universities / E. Pelzek // The Daily Cardinal. 20 January 2005 // <http://www.dailycardinal.com>
7. Reisner A.A. Continuing Descent in the Maelstrom / A.A. Reisner // January 30, 2004 // http://www.the-funneled-web.com/Old_Editorials/ed-30_01_04.htm
8. Розова Ю.В. Тенденции развития европейских университетов в контексте интеграционных преобразований в сфере высшего образования / Ю.В. Розова // Вестник Нижегородского университета. Серия «Инновации в образовании». – 2004. – Вып. 1 (5). – С. 69–76.
9. Свободный университет // Новости Голландского института в Санкт-Петербурге. Апрель-июнь 2005 // <http://www.nispb.ru/>
10. Slaughter S. Academic capitalism. Politics, Policies, and the Entrepreneurial University / S. Slaughter // Baltimore, MA: The John Hopkins University Press, 1997.
11. Verhoeven J.C. Merging in Higher Education: A Different Experience of the Top, and the Rank and File / J.C. Verhoeven // <http://ed.sjtu.edu.cn/attachment/present/celebrate107/Merging.ppt>
12. Романовський О.О. Реформи вищої школи: злиття та поглинання ВНЗ / О.О. Романовський // Науков. часопис НПУ імені М.П. Драгома-

нова. Серія № 18. Економіка і право: зб. наук. праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – Вип. 8. – С. 30–39.

13. Aarrevaara Timo. Brave New World: Higher Education reform in Finland / Timo Aarrevaara, Ian Dobson, Camilla Elander // Higher Education Management and Policy, 2009. – № 21 (2). – P. 1–18.

14. Clark Burton R. Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformations / Burton R. Clark. – Oxford: Pergamon-Elsevier Science, 1998. – 180 p.

15. Clark Burton R. Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation. IAU PRESS. ISSUES IN HIGHER EDUCATION / Burton R. Clark // Wagon Lane, Bingley BD16 1WA. – UK: Emerald Group Publishing Limited. Howard House, 2008. – 164 p.

16. (Plan to merge black colleges meets with ire // USA Today, December 1, 2009 // <http://www.usatoday.com/cleanprint/? 1284716880194>)

В работе анализируются основные причины объединения (слияния) университетов и колледжей в США, Великобритании, Новой Зеландии, Финляндии и Южной Африке, происходящие в последнем десятилетии. Отмечается, что общим для вузов разных стран в результате их объединения (слияния) является получение и эффективное использование средств, максимальное финансирование своей учебно-научной деятельности, выживание в жесткой конкурентной борьбе, достижение высокого уровня предоставления образовательных услуг населению и получения от этого дивидендов.

Ключевые слова: высшее образование, государственные и негосударственные (частные, независимые) ВУЗ, объединение (слияние) университетов и колледжей, финансирование учебной и научной деятельности, выживание в конкурентной борьбе, дивиденды от деятельности ВУЗ.

Principal reasons for the process of university merger in the USA, Great Britain, New Zealand, Finland, and South Africa during the last decade are analyzed. It is suggested that the common reasons that drive the merger process in the field of higher education are as follows: a) search for opportunities for receipt of financial support for further development of educational establishments and effective utilization of financial resources invested; b) search for adequate financial support of academic and research activities; c) survival in increased competition; d) search for opportunities for improvement of the quality of educational services provided; e) search for opportunities for obtaining dividends on the resources invested into new university and college activities.

Key words: higher education, public and private (private, independent), higher educational institutions, university and college associations, funding of educational and research activities, survival in the competition, dividends from the activities of higher educational institutions.

Надійшло 15.10.2010.

УДК 339.18.061.5

М.С. Рошка, О.Ф. Веремейчик

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА: ПОНЯТТЯ ТА ВИБІР НАПРЯМУ

У статті розглянуто сутність поняття «інноваційний розвиток підприємства». Виділено основні напрямки інноваційного розвитку та визначено послідовність вибору напрямку інноваційного розвитку торговельного підприємства.